

A mari morfológiai elemző néhány tanulsága

1. A mari morfológiai elemzőről

Az NKFP-5/135/01 sz. pályázat keretében 2004 és 2005 fordulóján készült egy számítógépes mari morfológiai elemző. A morfológiai elemző viszonylag kevés szót ismer, de úgy tűnik, kezeli a mari morfológia összes számba vehető jelenségét.¹ Az elemzőt Novák Attilával együtt készítettem, az én feladatomban volt a morfo(fono)lógiai jelenségek összegyűjtése és a szükséges elemek kódolása, míg Novák Attila a technikai háttérrel foglalkozott. Az alábbiakban nem az elemzőről szeretnék beszélni, hanem azokkal a nehézségekről, problémákról, amelyekkel az elemző készítésekor szembe kellett néznünk.

Mivel korábban marival nem foglalkoztam, és az elemzőt – rajtunk kívül álló okokból kifolyólag – rohamtempóban kellett elkészítenünk, kénytelen voltam a marira vonatkozó legkönnyebben elérhető kézikönyvekre (szótárakra és nyelvtanokra) támaszkodni. (Ezeket a bibliográfiában soroltam fel.) Az alábbi megállapítások tehát bizonyára nem okoznak meglepetést a mari nyelv szakértői számára, mégis érdekesek lehetnek abból a szempontból, hogy a mariul tanuló diákok – akik feltehetően ugyanezeket a kézikönyveket használják – milyen nehézségbe ütközhetnek. A mari nyelvtanok átfogó képet igyekeznek nyújtani a mari nyelvjárásokról is, de az irodalmi nyelvről kevesebbet szólnak, és messze nem térhetnek ki az összes olyan kérdésre, amelyekbe mi ütköztünk, illetve az irodalmi szövegekkel ismerkedő diák ütközhet.

A felsorolt kézikönyvek alapján először megpróbáltuk elkészíteni a mari morfológia számítógépes modelljét, majd korpuszunkat elemeztettük vele, és a hibákat megvizsgálva javítottuk az elemzőt, míg végül úgy tűnt, hogy a teljes korpuszt helyesen elemzi (sajnos ma már tudjuk, hogy csalóka volt a kép). Korpuszunkat a *Mapuü Än* c. folyóirat interneten elérhető² számainak egyike és az újság honlapján megtalálható dalszövegek alkották. Több mint 17 000 szót és több mint 3400 szóalakot tartalmaz. Megjegyzendő, hogy egy mariul tanuló diák éppen ilyen szövegeket érhet el a legkönnyebben (és ezek alapján értesülhet bizonyos mariföldi eseményekről).

Az alábbi megállapítások szigorúan arra a nyelvváltozatra vonatkoznak, amelyet a cikkek és a dalok tükröznek, azaz a keleti (mezei) mari irodalmi nyelv 2002-es állapotára. Természetesen a korpusz szűkössége miatt mi is csak a legszembetűnőbb jelenségekkel találkozhattunk.

1 Mivel úgy hírlük, hogy a világban (Finnországban, Japánban) több hasonló mari elemző fejlesztése is folyik, a munkát egyelőre nem folytatjuk, hanem más nyelvek elemzőire koncentrálunk.

2 <http://gazeta.anort.com/main.htm> az elemző készítésének idején.

2. A szókészlet

A szövegekből a szavakat Moisió 1992 és Kuznecova 2003 alapján gyűjtöttem ki. Korpuszunkban voltak olyan tövek is, melyeket nem tudtam azonosítani a szótárakban. A mari szavak közül tulajdonképpen csak egy ilyen találtunk: *этрапарт-*. Ez nem sok, különösen, ha figyelembe vesszük, hogy az *этрап-* 'rendez' szótározva van, így a szövegkörnyezet alapján sejthető a szó jelentése.³ Sokkal nagyobb problémát okoz, hogy a mari–magyar, mari–finn szótárakból teljességgel hiányoznak az orosz jövevényszavak. Ez azért is furcsa, mert a szótárak elsődleges használói a mariul tanulók, akik pedig leginkább finnugor szakos hallgatók szoktak lenni – köztük pedig Magyarországon egyre kevésbé jellemző az orosz tudás, Finnországban pedig sosem volt az. (Paradox módon a mari–orosz, udmurt–orosz stb. szótárak bőven tartalmazzák orosz jövevényszavakat.) Ráadásul egy mai helyesírással készült szótár nyilván nem elsősorban a folklórszövegek olvasásához nyújt segédletet. A problémát részben enyhíti, hogy az orosz jövevényszavak jelentős része nemzetközi szó.

3. A tőtípusok

3.1. A névszói tövek

A legfontosabb töváltkozás a hangsúlytalan középső nyelvállású magánhangzóra végződő névszótöveknél fordul elő. Ezeknél csak szótári alakban, továbbá a *-wla*k és a *-saməč* többesszámjel és más klitikumok előtt áll a véghangzó teljes magánhangzóként, a legtöbb toldalék előtt azonban redukálódik és *ə*-ként jelenik meg. A lativus *-eš* ragja, az egyes szám első és második személyű birtokos személyrag *-em*, illetve *-et* allomorfja, továbbá az *-ak* és az *-at* klitikumok azonban a *tő* véghangzó nélküli alakjához kapcsolódnak. A középső nyelvállású magánhangzóra végződő tövek túlnyomó többsége ide tartozik, de vannak kivételek is, amelyek – bár középső nyelvállású magánhangzóra végződnek – mégsem váltakoznak. (Ezek véghangsúlyosak, de ez az írott alakból nem derül ki.)

Azok az orosz jövevényszavak, melyek *a*-ra végződnek, és az utolsó előtti szótagjuk hangsúlyos, a fenti minta szerint viselkednek (Sebeok–Ingemann 1961, 10). (Sajnos a hangsúlyt a helyesírás nem jelöli. Úgy tűnik, a *tővégi a* időnként elveszik az orosz jövevényszavakból, így ha korpuszunkban csak ragozott alakot találunk, meg sem tudjuk állapítani, mi a helyes alapszóalak a mariiban. Azt sem tarthatjuk kizártnak, hogy az orosz jövevényszavak egyéb, az eredeti mari szavakra nem jellemző tőtípusokhoz (is) tartoznak.)

Valójában minden magánhangzóra végződő *tőnek* (és olyan magánhangzóra végződő toldaléknak, mely előfordulhat szó végén) van olyan alakja, melyben a *tővéghangzó* kiesik: ez az *-ak* és az *-at* klitikumok előtt fordulhat elő.

3 Sajnos a pontos jelentés így sem derül ki, mivel a források a képzők jelentésével nem foglalkoznak (nyilván nem is határozható meg mindig pontosan, de az ilyen eseteket mindig szótárzni kellene).

3.2. Az igei tövek

Bár a mari konjugációkat szokás úgy is elemezni, mint mássalhangzóra, illetve magánhangzóra végződőket (vö. Sebeok–Ingemann 1961, 14–15; Bereczki 1990, 52; Pomozi, 48), ezt sehogyan sem tudtam igazolni. Semmiképpen sem tartható az az állítás, hogy az első konjugációba mássalhangzóra végződő tövek tartoznának, hiszen tartoznak ide egyszótagos magánhangzós tövek is, pl. *pu-* 'ad'. Igaz ugyan, hogy a második konjugációs igék connegativusi alakokban a szóalak végén mindig *-e/-o/-ö* található, de nem látom bizonyítékát annak, hogy ez a tőhöz tartozna. Állító alakokban, kijelentő módban, harmadik személyben nem jelenik meg, az első múlt időben pedig egyáltalán nem (vagy, ha úgy tetszik, „redukálódik”, bár nem világos, minek a következtében⁴), óhajtó módban és felszólító módban, infinitívusban, az összes melléknévi igenévi alakban stb. szintén hiányzik vagy redukálódik. Egyszerűbbnek és célszerűbbnek látszott, ha ezt a magánhangzót a toldalék részének tekintjük.

4. A toldalékolás

A szóban a tövön kívül négy toldalékosztályt kellett megkülönböztetnünk: a képzőt, az inflexiók toldalékot, a jobb híján determinánsnak nevezett elemet és a klitikumot.

4.1. A képzők

Bár a nyelvtanok bőven sorolnak fel képzőket, az elemzőbe csak olyanok felvételét találtam célszerűnek, melyek valóban nagyon produktívak, de legalábbis igen gyakoriak. (Nyilván a nyelvoktatásnál is leginkább ezeket érdemes megtanulnia a diáknak, a kevésbé produktív és ritka képzőket pedig azokkal az alakokkal együtt célszerű megjegyezni, amelyekben előfordulnak.) Ide tartozik a névszóképzők közül a sorszámnévképző (számnévből melléknév) és a kollektívumképző (számnévből határozószó), a főnévből melléknévet képző *-asO*, *-la* és *-an* (kb. a magyar *-i* és *-s* megfelelői), a melléknévből főnevet (tulajdonságnevet) képző *-lak*, a melléknévből határozószót képző *-an*, a főnévből határozószót képző *-la*, ill. a melléknévből ellenkező értelmű melléknévet képző *-damO*.

Az igeképzők közül az *-ed* és az *-edal* gyakorító képzőt, az *-alt* mediálisképzőt és az *-al*, illetve *-al* csökkentett intenzivitást jelentő (vö. m. *-gAt*) képzőket, továbbá az *-akt* műveltető képzőt vettük fel. (A korábban felvett *-d* első, illetve *-ad* második konjugációs műveltető képzőt viszont kiiktattuk, mert tapasztalatunk szerint nem volt jól használható, viszont jó néhány téves elemzést eredményezett.)

4 Az első és második múlt időben hasonló felépítésű toldalékokat találunk, az első esetében mégis redukált, a második esetében teljes a „tővégi” magánhangzó.

4.2. Az inflexiós toldalékok

4.2.1. A többesjelek

A mariban többféle többesjel is megtalálható, az általános használatúak közül szövegeinkben a *-šaməč* és a *-włak* egyaránt előfordult. Bereczki 1990, 18 szerint a két többesjel a harmincas évek végéig párhuzamosan volt használatos, majd a *šaməč* jutott túlsúlyra, míg 1953-ban „végre a *włak* mellett döntöttek”. Az újságcikkekben a *-włak* : *-šaməč* arány 5:1, a két többesjelet ugyanabban a szövegben felváltva különböző szerzők használják – gyanítható, hogy tudatos keverésről van szó. Ezzel szemben a dalszövegekben 16 *-włak* mellett csupán egyetlen *-šaməč* szerepel, ez is közvetlenül egy *-włak* mellett: *пөрҗен-влак, ўдыр-шамыч* 'férfiak, lányok'. A kétféle többesjel használatában nyilván szerepet játszik a szövegalkotó nyelvjárási háttere is.

A többesjelek megelőznek minden más inflexiós morfémát, de a *-włak* előfordul a szó legvégén, minden más inflexiós toldalék után is: *артистыкже-влак* 'színész női'. (Ugyanez elképzelhető a *-šaməč*-ről is, de erre konkrét példát a korpuszunkban nem találtunk.) Mivel ez a klitikumokra jellemző pozíció, az elemzőben a *-włak*-ot felvettük mind az inflexiós toldalékok, mind a klitikumok közé. Valójában azonban inkább arról lehet szó, hogy a *-włak* (és a *-šaməč*) mindig klitikum, csak éppen ragozható klitikum: átveheti a főnév toldalékait. Ezt támasztja alá az, hogy ez a két többesjel nem váltja ki a névszó tő végén szokásos változásokat.

A két általános funkciójú többesjel mellett két speciális többesjel is megjelenik korpuszunkban.

A *-la* többesjel Bereczki 1990, 30 szerint „térszínomevekkal, területjelölő szavakkal” fordul elő – számunkra azonban nehéz lett volna felmérni, mik minősülhetnek ilyenek. Példáinkból úgy tűnt, hogy inkább az a megszorítás érvényes rá, hogy csak helyet jelölő esetragok előtt (nem feltétlenül közvetlenül, hiszen a helyjelölő esetragok a birtokos személyrag után állnak), továbbá helyet jelölő névutók előtt használatos. Erre a többesjelre több mint egy tucat példa akad korpuszunkban.

A *-mət* többesjelre vonatkozó megszorítások is szemantikaiak: Bereczki 1990, 30 szerint rokonságnevekkel, illetve személynevekkel fordulhat elő, korpuszunkban csak egy példát találtunk rá (családnév után).

4.2.2. Az esetragok

A Bereczki 1990 által megadott ragozási táblázatban (32–33) jól látszik, hogy a lativus ragja másképp járul az *olma* 'alma' és a *kuyu* 'nagy' névszótőhöz – az előbbihez *-š*, az utóbbihoz viszont *-eš* alakban. (Más különbség a két ragozási típus között nem látszik.) Mindkét esetben magánhangzós tőről van szó, nem világos, hogy az eltérő viselkedés oka a véghangzó eltérő minősége, a szófaji különbség (vö. a magyar nyitótövek esetével) vagy egyedi (esetleg csak néhány tőre jellemző) jelenséggel van-e dolgunk.

Bár a caritivus mássalhangzója a szakirodalom szerint zöngésség szerint hasonul (Bereczki 1990, 31–33), a korpuszunk alapján úgy tűnik, hogy a helyesírás ezt nem jelöli. Az egyetlen esetben, amikor a caritivus előfordul, szabályosan zöngétlenednie kellene, de a helyesírás nem utal erre: *мутде* 'szó nélkül, szótlantul (szó-Car)' – vö. a tagadó határozói igenév viselkedésével: *возалтде* 'megíratlanul (ír-Med-GerNeg)'.

Ablativus, comparativus és comitativus egyáltalán nem fordult elő korpuszunkban. Az ablativusról Bereczki (1990, 31) is megjegyzi, hogy bár többek közt a joskar-olai nyelvjárásban „széltében használatos”, az irodalmi nyelvbe nem vették be – mi sem találtunk olyan példát, amely ezzel kapcsolatban változásra utalna.

4.2.3. A birtokos személyragok

Az egyes szám harmadik személyű esetragnál egy *ə*-vel kezdődő változatot is felvettünk, ez egyedül az *š*-re végződő tövekhez kapcsolódik, pl. *пушыж* 'szaga', 'csónakja' vagy 'fájába, fájára'. A többes szám harmadik személyben birtokos személyragnak van egy *ə*-vel kezdődő változata (néhány toldalék előtt fordul elő, de olyan szóalakok végén is, amelyeket névutó követ – a mi példánkban azonban a *ден* 'és' kötőszó követi). Ezekről az alternánsokról csak Sebeok–Ingemann (1961, 42–43) szól, holott a Chrestomathia Ceremissicában ez utóbbi példaparadigmában is felbukkan (*tul-əšt* 'tüzük', Bereczki 1990, 41): úgy tűnik, minden mássalhangzóra végződő tőhöz ez a változat járul.

Az egyes szám harmadik személyű birtokos személyrag kezdő *ž*-je zöngésség szerint hasonul a szóvégi mássalhangzóhoz. A cirill helyesírásban zöngétlenítő hatásának a következő mássalhangzójelek bizonyultak: *n, m, κ, c, ɔ, 3, u, u, ж*. A *ɔ*, a *3* és a *ж* zöngétlenítő hatása talán meglepőnek tűnik, de a mari helyesírásban a *ɔ* olyan *t*-t jelöl, mely csak intervokális helyzetben vagy nazálisok után lesz [ʔ], illetve [d]. A *3* viszont csak orosz jövevényszavakban fordul elő tő végén, és az ilyen szavakban az ejtése [s], akárcsak az orosz alapalakban (ahol a szóvégi obstruensek mindig zöngétlenek). A *ж* eredeti mari szavak végén is előfordul (*кенеж* 'nyár'), mégis zöngétlen toldalékváltozat kapcsolódik hozzá (*кенежшат* 'a nyár is (nyár-Def-is)'). (Egyébként az egész korpuszban nincs példa *жж* kapcsolatra. A szakirodalom szerint a kiejtésben – valamelyik irányban – ilyenkor is végbemegy a zöngésségi hasonulás: Bereczki 1990, 21.)

Hasonlóképpen zöngétlenítenek azok a tövek, melyek *z*-re végződnek: ezek szintén mindig orosz jövevényszavak, amelyek írásmódja csak az orosz alaknak köszönhetően sugall zöngés véget (pl. *итог-шо* 'eredménye (eredmény-PxSg3)'). (Vannak ugyan olyan *z*-re végződő mari tövek, melyek *γ*-re végződnek, de ezek mind igetövek: ezeknél a felszólító mód egyes szám harmadik személyében mehetne végbe a zöngétlenítés.)

A *šolō* 'öcs' és *erɣe* 'vkinek a fia' szavak egyes szám (első és) második személyű birtokos személyragos alakja sajátos (vö. Bereczki 1990, 42; Sebeok–Ingemann 1961, 42 – ez utóbbi csak a második személyű alakról szól). Sajnos nem találunk arra vonatkozó információt, hogy a személyrag akkor is rendhagyó-e ezeknél a szavaknál, ha nem közvetlenül követi a tövet. Az sem világos, hogy pontosan mely szavak ilyen rendhagyó ragozásúak, illetve vannak-e olyan szavak, melyeknek a ragozása ebből a szempontból ingadozó.

4.2.4. Az igei végződészek

Az igei végződéseket nem szegmentáltam mód-, idő- és szám-személyjelekre, mivel ez legfeljebb az esetek kis részében lett volna lehetséges. Ehelyett a tőhöz kapcsolódó inflexiók toldalékokat egységként kezelve vettem fel a toldaléktárba. (Csak mellékesen jegyzem meg, hogy e tulajdonsága miatt a mari morfológiát aligha nevezhetjük egyértelműen agglutinálóknak.)

4.3. A determináns

A determináns történetileg az egyes szám harmadik személyű birtokos személyragra vezethető vissza, és gyakran vele azonos pozícióban fordul elő, a nyelvtanok egyszerűen csak azt állítják, hogy az egyes szám harmadik személyű birtokos személyragnak van determináló funkciója. A determináns azonban megjelenhet klitikumszerűen igealak, névutó végén, továbbá névszóban közvetlenül egy birtokos személyrag után is: таң-ем-же 'a barátom (barát-PxSg1-Def)', йолташ-ем-же 'ua.', лек-мы-на-жы-м 'kimentünket (kimegy-PartPerf-PxPl1-Def-Acc)' stb. Ugyanezekben a pozíciókban birtokos személyrag természetesen nem fordulhat elő, ezért a determinánst önálló toldaléktípusnak kell tekintenünk. (Bár az egyes elemek szemantikájával az elemző készítése során nem foglalkoztunk, meg kell jegyezni, hogy a nyelvtanok adósak ezen elemek szemantikájának, a morfortaktikán túli használati szabályainak leírásával is.)

4.4. A klitikumok

Az általunk használt mari nyelvtanok közül csak a Sebeok–Ingemann ismeri a klitikum kategóriáját, de csak két példát említ: az *-at*-ot 'is' és a *-gən*-t 'ha', ez utóbbit azonban a mari helyesírás önálló szóként tartja számon (гын), így ezt nem kezeltük klitikumként. A klitikumok félig-meddig önálló szavak, közös tulajdonságuknak tekinthető, hogy nem váltják ki az inflexiók toldalékokra jellemző morfofonológiai váltakozásokat, az összes többi toldalék után állnak, és korlátozás nélkül bármilyen szófajú és alakú szavak után megjelenhetnek. Az ide sorolt morféma azonban valószínűleg nem felelnek meg 100%-ban a követelmények mindegyikének: pl. lehetséges, hogy a bátorító funkciójú *-jan* kizárólag felszólító módú igealakok után jelenik meg (korpuszunk mindkét példája ilyen), és a *-włak* többesjel is valószínűleg csak névszók után fog megjelenni. Pontos korlátozásokat nem tudunk megfogalmazni (pl. a *-rak* középfokjelet korpuszunkban a *kunam* 'mikor' kérdőszó után is megtaláljuk, de nyilván ez sem jelenhet meg mindenhol). Korpuszunk mérete azonban nem tette lehetővé, hogy messzemenő következtetéseket vonjunk le az egyes klitikumok előfordulási helyéről.

A korpuszra támaszkodva azt sem tudtuk eldönteni, hogy pl. a *-rak* középfokjel előtt a középső nyelvvállású magánhangzók redukálódnak-e, mivel ilyen alak a korpuszunkban nem volt. Így aztán arra sem tudok válaszolni, hogy ez a toldalék ilyen szempontból is klitikumként viselkedik-e.

A klitikumok közül ki kell emelni az *a*-val kezdődőket (*-ak* 'már, még, bizony', *-at* 'is, sem'), mert az ezek előtt álló magánhangzó kiesik. (A szóhatáron található magánhangzók közül az első kiesik, a klitikumok pedig az önálló szavakhoz hasonlóan viselkednek.) Bár ezek a szuffixumok szövegeinkben igen gyakoriak, a nyelvtanok nem emelik ki őket (észrevétlenül bújnak meg jóval ritkábban használatos elemek között), sem sajátos morfortaktikai viselkedésüket.

Praktikus okokból mi csak azokat az elemeket soroltuk a klitikumok közé, amelyeket a helyesírás szerint a megelőző szóval egybe kell írni. Természetesen szigorúan nyelvtani szempontok alapján a klitikumok közé sorolhatunk olyan elemeket is, amelyeket a helyesírás szerint külön kell írni.

5. A magánhangzó-harmónia

A magánhangzó-harmóniával kapcsolatban gondot elsősorban az orosz jövevényszavak okoznak. Figyelembe kell venni, hogy a mariban a magánhangzó-harmóniát valójában a hangsúlyos szótag határozza meg. Míg az eredeti mari szavakban a hangsúly könnyen megjósolható (az utolsó nem redukált magánhangzót tartalmazó szótag a hangsúlyos – ha ilyen nincs, akkor az első szótag). Az orosz jövevényszavakban az eredeti hangsúly helye általában megőrződik: ennek helye azonban megjósolhatatlan és a helyesírás sem jelöli. Az ilyen szavakban előfordul, hogy kerekítetlen hangsúlyos magánhangzót kerekített magánhangzó követ (правительство 'kormány'), vagy ellenkezőleg, kerek hangsúlyos magánhangzót kerekítetlen magánhangzó követ (прокупарыпа 'ügyészség'): az utolsó teljes magánhangzóból kiindulva tehát tévesen határoznánk meg a tő harmóniaosztályát.

Még sajátosabb a helyzet azon szavak esetében, melyekben *ë*-nak kellene lennie, de helyette *e* van (a pontok általában az oroszban is elmaradnak, de a mariban különösen, hiszen a mari ábécében nincs is *ë*). Az orosz jövevény елка 'karácsonyfa' esetében ránézésre azt jósolnánk, hogy a harmonizáló toldalékok illabiális alakjukban fognak hozzá járulni. Nem elég azt tudni, hogy a szó ejtése valójában [jolka], hiszen egy eredeti mari szó esetében – ekkor йолка lenne a helyes írásmód – a hangsúly az utolsó nem redukált magánhangzóra, azaz az *a*-ra esne. Külön szerencse, hogy ha tudjuk, melyik *e* helyett kell *ë*-t olvasni, akkor tudjuk, hogy hol a hangsúly, hiszen a *ë* mindig hangsúlyos.

6. A zárt szóosztályok

6.1. Névmások

6.1.1. A kölcsönös névmás

Bár kölcsönös névmásról sem Bereczki 1990, sem Sebeok–Ingemann 1961 nem szól, a szótár alapján ekként azonosítottuk az *ikte-wese* szót (vö. Pomozi 2002, 65): ez egyetlen alkalommal fordul elő a korpuszunkban: икте-весеыжым '(mi) egymást (egymás-PxPII-Def-Acc)'. Ez a példa azt sugallja, hogy szabályos főnévként ragozódik (és a hasonló magyar, észt stb. szavakkal szemben személyragokkal is ellátható). Igaz, feltehetően nincs többes számú alakja, de ezt sem állíthatjuk biztosan.

6.1.2. A kérdő, általános-határozatlan és tagadó névmások

A szakirodalomban nem találtunk egyértelmű utalást arra nézve, hogy ezek a névmások felvehetnek-e birtokos személyragokat (*Valamim elveszett. Semmim sincs. Kidet keresed?* stb.), és ilyen példa korpuszunkban nem fordult elő.

6.1.3. A mutató névmások

A *tudo* 'ez' dativusa mutató névmásként ugyanúgy sajátos (**tudəlan* helyett *tudlan*), mint személyes névmásként (‘ő’). Gondot okozott azonban a *tide* 'az' mutató névmás dativusi alakja,

hiszen Moisis 1992 szerint ez szabályos (*tidalan*), míg korpuszunkban kétszer is felbukkan a *tidlan* alak (a *tidalan* egyszer sem), és mindkétszer valószínűsíthető az 'annak' jelentés. Nem világos tehát, hogy a szótári adat téves, vagy a korpuszunkban fordul elő kétszer ugyanaz a sajtóhiba, esetleg mindkét alak használatos (természetesen a szótárnak ebben az esetben jobb lenne megadnia mind a kettőt).

6.2. A névutók

Sebeok–Ingemann 1961 meg sem említi a névutókat, Bereczki 1990 morfológiájukról csupán annyit jegyez meg, hogy „gyakran fordulnak elő birtokos személyjellel” (66), Pomozi 2002 pedig belső szerkezetükkel egyáltalán nem foglalkozik. Korpuszunk adatai alapján arra következtettünk, hogy a névutók személyraggal való toldalékolása ugyanolyan morfofonetikai jelenségek kíséretében megy végbe, mint a névszók birtokos személyragozása.

Bár a névutótövekben felismerhetők bizonyos szabályosságok (pl. a *-k(e)* végűek általában a *hová?*, a *-ne* végűek a *hol?*, a *-č(æn)* végűek pedig a *hol?* és a *honnan?* kérdésre felelnek), ezek szegmentálásától eltekintettünk.

7. Összefoglalás

Megállapíthatjuk, hogy az egyetemi hallgatók rendelkezésére álló kézikönyvek túl vázlatosak ahhoz, hogy ezek segítségével alapos nyelvi ismeretekre tegyenek szert: olyan jelenségek tárgyalása is hiányzik belőlük, melyekbe igen hamar beleütközhetnek. Különösen sajnálatos, hogy a mari irodalmi nyelve(k)re, a helyesírásra vonatkozó információk igen szűkösek, holott ma az lenne a célszerű, ha az irodalmi változat(ok) megismerésén keresztül juthatnának el az érdeklődők a nyelvjárásokig.

Bár a finnugor szakos diákok körében (részben talán a legendás pentaton népdaloknak köszönhetően, melyek gyűjtésében az ünnepelt is jeleskedett) a mari iránti érdeklődés mindig is jelentős volt, a mari oktatása, tananyagok publikációja és a mari nyelv kutatása az utóbbi évtizedekben háttérbe szorult – különösen szembeűnő ez, ha legközelebbi szomszédainak, a mordvinnak és az udmurtnak az oktatásával és kutatásával vetjük össze. Apró észrevételeimmel ezt a hiányt igyekeztem némiképpen pótolni.

Bibliográfia

- BERECZKI GÁBOR, 1990. *Chrestomathia ceremissica*. Tankönyvkiadó, Budapest.
- KUZNECOVA, Margarita, 2003. *Mari–magyar szótár*. Savaria University Press, Szombathely.
- MOISIO, Arto, 1992. *Marilais-suomalainen sanakirja*. Turun yliopisto, Turku.
- POMOZI Péter, 2002. *Cseremis–magyar nyelvhasználtás*. (Budapesti Finnugor Füzetek 14.) Numi-Tórem Finnugor Alapítvány, Budapest.
- SEBEOK, Thomas A. – INGEMANN, Frances J., 1961. *An Eastern Cheremis Manual*. Indiana University – Mouton & Co., Bloomington – The Hague, The Netherlands.